

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Capitularia Regvm Francorum

Additae sunt Marculfi monachi & aliorum formulae veteres, & Notae
doctissimorum virorum

Baluze, Etienne

Parisiis, 1677

Capitulare primum anni DCCCVI. sive charta divisionis regni Francorum
inter Karolum, Pippinum, & Ludovicum filios Karoli Magni.

urn:nbn:de:hbz:466:1-19366

jubemus ut omnes eis pro viribus ad eorum peragenda ministeria & ad malos & peccatores atque negligentes homines distringendos summopere obedientes existant. Qui autem in his, quod absit, aut negligentes eisque inobedientes fuerint inventi, sciant se nec in nostro imperio honores retinere, licet etiam filij nostri fuerint, nec in palatio locum, neque nobiscum aut cum nostris societatem aut communionem ullam habere, sed magis

sub magna districtione & ariditate penas luere. In his namque omnium nostrorum fidelium volumus agnoscere fidem ac benevolentiam. Quoniam si hæc fideliter & utiliter impleverint, tunc Deo & nobis fideles erunt. Si autem, quod absit, secus egerint, tunc non solum infideles, sed etiam infames atque reprobi manifestè apparentes notabuntur, eorumque domus publicabuntur, & ipsi exiliabuntur.

CAPITVLARE PRIMVM

ANNI DCCCVI.

S I V E

Charta divisionis regni Francorum inter Karolum, Pippinum, & Ludovicum filios Karoli Magni Imperatoris.

IN nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Imperator Cæsar Karolus Rex Francorum invictissimus & Romani Rector Imperij, pius, felix, ac triumphator semper augustus, omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & cuncto populo catholico præsentis & futuro gentium ac nationum quæ sub ejus imperio & regimine constitutæ sunt. Sicut omnibus vobis notum esse & neminem vestrum latere credimus quomodo nos divina clementia, cujus nutu ad occasum tendentia secula per successiones generationum reparantur, tres nobis dando filios, magno miserationis ac benedictionis suæ ditavit munere, quia per eos, secundum vota nostra, & spem nostram de regno confirmavit, & curam oblivioni obnoxia posteritatis leviolem fecit, ita & hoc vobis notum fieri volumus quod eosdem per Dei gratiam filios nostros regni à Deo nobis concessi, donec in corpore sumus, & post nostrum ab hac mortalitate discessum, hujus à Deo conservandi regni vel imperij nostri heredes relinquere, si sic divina majestas annuerit, optamus; non ut confusè atque inordinate aut sub totius regni dominatione jurgij controversiam eis relinquamus, sed trina partitione totum regni corpus dividentes, quam quisque illorum tueri vel regere debeat portionem, distribuere & designare volumus, eò videlicet modo, ut sua quisque portione contentus, juxta ordinationem nostram, & fines regni sui, qui ad alienigenas extenduntur, cum Dei adjutorio, nitatur defendere, & pacem atque caritatem cum fratre custodire.

Divisiones verò à Deo conservati atque conservandi imperij vel regni nostri tales facere placuit, ut Aquitaniam totam & Wasconiam, excepto pago Turonico, & quicquid inde ad occidentem atque Hispaniam respicit, & de civitate Nivernis, quæ est sita super fluvium Ligerem, cum ipso pago Nivernense, pagum Avalensem atque Alensem, Cabilionensem, Matisconensem, Lugdunensem, Saboiam, Moriennam, Tarentasiam, montem Cinsium, vallem Segufianam usque ad Clusas, & inde per terminos Italicorum montium usque ad mare, hos pagos cum suis civitatibus & quicquid ab eis contra meridiem & occidentem usque ad mare vel usque ad Hispanias continetur, hoc est, illam portionem Burgundiarum, & Provinciam, ac Septimaniam, vel Gothiam Ludovico dilecto filio nostro consignavimus.

I I.

Italiam verò, quæ & Langobardia dicitur, & Bajovariam, sicut Tassilo tenuit, excepto duabus villis quarum nomina sunt Ingoldestat & Lutrahahof, quas nos quondam Tassiloni beneficiavimus, & pertinent ad pagum qui dicitur Northgouve, & de Alamaniam partem quæ in australi ripa Danubij fluminis est, & de ipso flumine Danubij corrente limite usque ad Rhenum fluvium in confinio pagorum Chletgouve & Hegouve in locum qui dicitur Enge, & inde per Rhenum fluvium sursum versus usque ad Alpes, quicquid inter hos terminos fuerit, & ad meridiem vel orientem respicit, unà cum ducatu Curienti & pago Durgouve, Pippino dilecto filio nostro.

I I I.

Quicquid autem de regno nostro extra hos terminos fuerit, id est, Franciam & Burgundiam, excepto illa parte quam Ludovico dedimus, atque Alamaniam, excepto portione quam Pippino adscripsimus, Austriam, Niustriam, Turingiam Saxoniam, Frisiam, & partem Bajovariæ quæ dicitur Northgouv, dilecto filio nostro Karolo concessimus; ita ut Karolus & Ludovicus viam habere possint in Italiam ad auxilium ferendum fratri suo, si ita necessitas extiterit, Karolus per vallem Augustanam, quæ ad regnum ejus pertinet, & Ludovicus per vallem Segufianam, Pip-

pinus verò & exitum & ingressum per Alpes Noricas atque Curiam.

I V.

Hæc autem tali ordine disponimus, ut si Karolus, qui major natu est, priusquam ceteri fratres sui diem obierit, pars regni quam habeat dividatur inter Pippinum & Ludovicum, sicut quondam divisum est inter nos & fratrem nostrum Karlomanum, eo modo ut Pippinus illam portionem habeat quam frater noster Karlomanus habuit, Ludovicus verò illam partem accipiat quam nos in illa portione suscepimus. Si verò Karolo & Ludovico viventibus, Pippinus debitum humanæ fortis compleverit, Karolus & Ludovicus dividant inter se regnum quod ille habuit, & hæc divisio tali modo fiat ut ab ingressu Italiae per Augustam civitatem accipiat Karolus Eborciam, Vercellas, Papiam, & inde per Padum fluvium termino corrente usque ad fines Regensium, & ipsam Regiam, & civitatem novam, atque Mutinam usque ad terminos sancti Petri. Has civitates cum suburbanis & territorijs suis atque comitatibus quæ ad ipsas pertinent, & quicquid inde Romam pergenti ad laevam respicit, de regno quod Pippinus habuit unà cum ducatu Spoletano hanc portionem, sicut prædiximus, accipiat Karolus. Quicquid autem à prædictis civitatibus vel comitatibus Romam cuncti ad dextram jacet, de prædicto regno, id est, portionem quæ remansit de regione Transpadana, unà cum ducatu Tuscano usque ad mare australe & usque ad Provinciam, Ludovicus ad augmentum sui regni fortiat. Quòd si ceteris superstitionibus Ludovicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ quam regno ejus adjunximus, cum Provincia & Septimania sive Gothia usque ad Hispaniam, Pippinus accipiat, Karolus verò Aquitaniam atque Wasconiam.

V.

Quod si talis filius cuilibet istorum trium fratrum natus fuerit quem populus eligere velit ut patri suo succedat in regni hereditate, volumus ut hoc consentiant patri ipsius pueri, & regnare permittant filium fratris sui in portione regni quam pater ejus frater eorum habuit.

V I.

Post hanc nostræ auctoritatis dispositionem placuit inter prædictos filios nostros statuere atque præcipere, propter pacem quam inter eos per manere perpetuo desi-

deramus, ut nullus eorum fratris sui terminos vel regni limites invadere presumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum ejus vel marcas minuendas; sed adjuvet unusquisque illorum fratrem suum, & auxilium illi ferat contra inimicos ejus juxta rationem & possibilitatem, sive infra patriam, sive contra exterarum nationes.

VII.

Neque aliquis illorum hominem fratris sui pro quolibet causis sive culpis ad se confugiendum suscipiat, nec intercessionem quidem pro eo faciat. Quia volumus ut quilibet homo peccans, & intercessione indigens, intra regnum domini sui vel ad loca sancta vel ad honoratos homines confugiat, & inde justam intercessionem mereatur.

VIII.

Similiter precipimus ut quemlibet liberum hominem, qui dominum suum contra voluntatem ejus dimiserit, & de uno regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat ut talem hominem recipiant, vel injuste retinere presumant. Hoc non solum de liberis, sed etiam de servis fugitivis statuimus observandum, ut nulla discordia relinquantur occasio.

IX.

Quapropter precipiendum nobis videtur ut post nostrum ab hac mortalitate discessum homines uniuscujusque eorum accipiant beneficia unusquisque in regno domini sui, & non in alterius, ne forte per hoc, si aliter fuerit, scandalum aliquod accidere possit. Hereditatem autem suam habeat unusquisque illorum hominum absque contradictione, in quocumque regno hoc eum legitime habere contigerit.

X.

Et unusquisque liber homo, post mortem domini sui, licentiam habeat se commendandi inter hæc tria regna ad quemcumque voluerit. Similiter & ille qui nondum alicui commendatus est.

XI.

De traditionibus autem atque venditionibus que inter partes fieri solent, precipimus ut nullus ex his tribus fratribus suscipiat de regno alterius a quolibet homine traditionem seu venditionem rerum immobilium, hoc est, terrarum, vinearum, atque silvarum, servorumque qui jam casati sunt, sive ceterarum rerum que here-

ditatis nomine censentur, excepto auro, argento, & gemmis, armis ac vestibus, necnon & mancipiis non casatis, & his speciebus que proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Ceteris vero liberis hominibus hoc minime interdiciendum judicavimus.

XII.

Si que autem femina, sicut fieri solet, inter partes & regna fuerint ad conjugium postulata, non denegentur justè postulantibus, sed liceat eas vicissim dare & accipere & adfinitatibus populos inter se sociari. Ipsæ vero femina potestatem habeant rerum suarum in regno unde exierant, quamquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.

XIII.

De obsidibus autem qui propter credentias dati sunt, & a nobis per diversa loca ad custodiendum destinati sunt, volumus ut ille Rex in cujus regno sunt, absque voluntate fratris sui, de cujus regno sublati sunt, in patriam eos redire non permittat, sed potius in futurum in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrem hoc facere rationabiliter postulaverit. Idem jubemus & de his qui pro suis facinoribus in exilium missi vel mittendi sunt.

XIV.

Si causa vel intentio sive controversia talis inter partes propter terminos aut confinia regnorum orta fuerit que hominum testimonio declarari vel definiti non possit, tunc volumus ut ad declarationem rei dubiæ, judicio crucis, Dei voluntas & rerum veritas inquiratur, nec unquam pro tali causa cujuslibet generis pugna vel campus ad examinationem judicetur. Si vero quilibet homo de uno regno hominem de altero regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud dominum suum accusaverit, mittat eum dominus suus ad fratrem suum, ut ibi comprobet quod de homine illius dixit.

XV.

Super omnia autem jubemus atque precipimus ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesie sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Karolo & beate memorie genitore nostro Pippino Rege & a nobis postea suscepta est, ut eam cum Dei adjutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantum ad ipsos pertinet & ratio postulaverit, habere faciant. Similiter &

de ceteris Ecclesiis quæ sub illorum fuerint potestate præcipimus ut iustitiam suam & honorem habeant, & pastores atque rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum quæ ad ipsa loca pia pertinent, in quocunque de his tribus regnis illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.

XVI.

Quod si de his statutis atque convenientis aliquid casu quolibet vel ignorantia, quod non optamus, fuerit irruptum, præcipimus ut quam citissimè secundum iustitiam emendare studeant, ne fortè propter dilationem majus damnum possit adcrefcere.

XVII.

De filiabus autem nostris, fororibus scilicet prædictorum filiorum nostrorum, jubemus ut post nostrum ab hoc corpore discessum licentiam habeat unaquæque eligendi sub cuius fratris tutela & defensione se conferre velit. Et qualiscunque ex illis monasticam vitam elegerit, liceat ei honorificè vivere sub defensione fratris sui in cuius regno degere voluerit. Quæ autem justè & rationabiliter à condigno viro ad conjugium quaesita fuerit, & ei conjugalis vita placuerit, non ei denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis & feminae consentientis honesta & rationabilis fuerit voluntas.

XVIII.

De nepotibus verò nostris, scilicet filiis prædictorum filiorum nostrorum, qui ex

eis vel jam nati sunt vel adhuc nascituri sunt, placuit nobis præcipere ut nullus eorum per quolibet occasiones quemlibet ex illis apud se accusatam sine iuxta discussione atque examinatione aut occidere, aut membris mancare, aut excacare, aut invitum tondere faciat, sed volumus ut honorati sint apud patres & patruos suos, & obediens sint cum omni subiectione quam decet in tali consanguinitate esse.

XIX.

Hoc postremò statuendum nobis videtur, ut quicquid adhuc de rebus & constitutionibus quæ ad profectum & utilitatem eorum pertinent, his nostris decretis atque præceptis addere voluerimus, sic à prædictis dilectis filiis nostris observetur atque custodiatur sicut ea quæ in his jam statuta & descripta sunt custodire & observare præcipimus.

XX.

Hæc autem omnia ita disposuimus atque ex ordine firmare decrevimus, ut quandiu divinæ majestati placuerit nos hanc corporalem agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conservatum regnum atque imperium istud, sicut hæcenus fuit, in regimine atque ordinatione & omni dominatu regali atque imperiali, & ut obediens habeamus prædictos dilectos filios nostros atque Deo amabilem populum nostrum cum omni subiectione quæ patri à filiis & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur.

CAPITVLARE SECVNDVM ANNI DCCCVI.

S I V E

CAPITVLA VIII. ADDENDA AD LEGES.

Incipiunt capitula quæ Dominus Karolus serenissimus Imperator addere iussit.

INCIPIVNT CAPITVLA.

1. DE hano Regis inrepto componendo. 2. De tuitione Ecclesie, viduarum, orphanorum, & minorum potentum.	3. De raptu & violentia & incendio infra patriam factis. 4. De manitione in hostem. 5. De compositione hominis denarialis.